

LITURGIJA SVETI SUSRET

Frederic Manns

UZ PORIJEKLO "PRIJEKORA" NA VELIKI PETAK

U svom "Putopisu" Eterija izvješćuje o štovanju Križa na Veliki Petak u babiloniji Svetoga Groba.¹ Ona ne pravi ni najmanje aluzije na pjevanje "Prijekora". Nije dozvoljeno odatle zaključiti da pjevanje "Prijekora" potječe iz kasnijeg doba.² U novije je vrijeme V. Grossi dokazao da se u zajednicama Kvartodecimana u Maloj Aziji nalaze prvi tragovi protužidovskih grdnji koje dozivaju u pamet optužbe proroka Staroga zavjeta protiv Izraela, posebno kod Melitona iz Sarda.³ R. Cantalamessa još je ranije podsjetio da između Melitona iz Sarda i kasnijih liturgija Asterius Sofist tvori važnu kariku u 4. stoljeću.⁴ Ta bi bilješka htjela dodati židovsku paralelu "Prijekora", koju su liturgičari sve do danas zanemarili.

Svi se liturgičari slažu u povezivanju "Prijekora" s proročkim književnim rodnom "rib", kojeg se najizrazitiji primjeri nalaze u Pnz 32, kod Mih 6,3-5, u Psalmima 77. i 105, odnosno u Dj 7,1. Oni zaboravljaju istaknuti da je u apokaliptičkim sredinama, suvremenim Novom zavjetu taj književni rod bio u časti.⁵ Jedan tekst koji o tome radi i koji bi mogao služiti kao uzorak za "Prijekore" esens-

1. CSEL 39, 88.

2. Vidi tekstove različitih liturgija u H. Laclercq, *Impropères*. DACL 7,1, 471-475. A. Baumstark, "Der Orient und die Gesänge der Adoratio Crucis", *JLW* 2 & 1922) 1-17. L. Brou, "Les Impropères du Vendredi Saint", *Revue Gregorienne* 20 (1935) 161-179; 21 (1936) 8-16; 22(1937) 1-9; 44-51. G. Römer, "Die Liturgie des Karfreitags", *ZKT* 77 (1955) 81-86).

3. V. Grossi, "Melitone di Sardi. *Peri Pascha* 72-99, 523-76. *Sull' origine degli Improperia della liturgia del Venerdì Santo*", "Dimensioni drammatiche della liturgia medievale." Roma 1977, 203-216.

4. R. Cantalamessa, *I più antichi pasquali della Chiesa*. Roma 1972, bilj. 58 navodi M. Ricard, *Asterii Sophistae quae supersunt omnia*. Oslo 1965, 225-226.

5. R. Cantalamessa, *I più antichi pasquali ...* bilj. 58. Autor podsjeća da 4 Ezdr 1, 6-27 koristi ovaj književni rod.

ka je liturgija kod ulaska u savez. Počnimo ispitivanjem teksta što ga donosi "Pravilo zajednice" (! QS 1, 16-2, 18:

"I svi oni koji odluče ući u Pravilo zajednice prijeći će savez u prisutnosti Boga obvezujući se da će činiti prema svemu onom što je propisano i da se neće odvariti daleko od njega pod pritiskom straha ili bojazni ili bilo koje kušnje, ako budu iskušavani od carstva Belijalova. I kad oni prijeđu u savez, svećenici će i leviti blagosloviti Boga oslobođenjâ i sva njegova djela istine. I svi oni koji prelaze u savez reći će poslije njih: Amen!

I svećenici će pripovijedati čudesna djela Božja u njegovim silnim djelima i proglašavat će sve milosti milosrđa gledom na Izraela. A leviti će pripovijedati bezakonje pod carstvom Belijala.

I svi oni koji prelaze u savez činit će ispovijest poslije njih govoreći: Bili smo opaki, mi smo se pobunili, mi smo sagriješili, bili smo bezbožni...

I svećenici će blagosloviti sve ljude kola Božjega... A leviti će prokleti sve ljude kola Belijalova..."

Taj tekst donosi liturgiju pripuštanja u Kumransku zajednicu, godišnji obred, što se slavio vjerojatno na blagdana Pedesetnice.⁶ U Damštanskom spisu zajedica tvrdi da je ušla u novi savez.⁷ Taj ulomak u savezu je povezan s angažiranjem prakticiranja Božjih zapovijedi.

Za vrijeme ulaska u savez bili su svečano proglašavani blagoslovi i prokletstva. Taj obred podsjeća na prizor obnove saveza što ga donosi Pnz 27-29, gdje upada u oči izraz "prijeći u savez". Blagoslovi i prokletstva su prethodila ispovijesti grijeha u liniji ispovijesti, dobro poznatih židovstvu poslije ropstva.⁸ Liturgijski formular tih ispovijesti ponavljao je istu dobro poznatu shemu u Neh 9, Dan 9,4-19 i Bar 1,15-3,8.

Za pisca knjige Jubileja patrijarsi i njihova djeca već su svečovali blagdan saveza.⁹ Liturgijska obnova saveza zasnivala se na jednom duboko doktrinalnom gledanju: na telogiji povijesti, shvaćenoj kao neprekidnoj obnovi saveza. Ta se obnova saveza smatra novom polaznom točkom u iščekivanju eshatološke obnove.¹⁰

6. J. T. Milik, *Dix ans de découvertes dans le désert de Juda*. Paris 1957, 77 navodi 4 QDb koji situira obred u treći mjesec godine, onaj Pedesetnice.

7. CD, 6, 19; B, 21; 19, 34.

8. Vidi također ispovijest grijeha u CD 20, 20, 28-30. Ispovijest u Lev 16,21 glosira Mišna Yoma 6,2 a obavlja se u dan Pomirenja.

9. Jubileja 6, 17-20.

10. IQS 4, 25.

donosi
sutnosti
se neće
nje, ako
i će i le-
prelaze
ljelima i
vijedati
eći: Bili
kleti sve
godišnji
m spisu
vezan s
vi i pro-
29, gdje
ispovij-
liturgij-
i 9, Dan
blagdan
inalnom
a. Ta se
oške ob-

Db koji si-
išna Yoma

Ulazak u savez odnosio se na članove zajednice. Ona se smatrala korijenom novoga naroda. Prema jednoj općenitoj slici zajednica je bila Božji nasad.¹¹ Taj je nasad udario korijene da izbije izdanak, tj. mesijanski narod, "izdanak nasada Jahvinih".¹²

Eseni koji obnavljaju savez imali su osjećaj izmicanja prokletstvu vječnoga opijanja i ulaska u blagoslove vječne zajednice.¹³ Možda su obredi kod ulaska u savez bili simbol i jamstvo obnove budućnosti i budućeg škropljenja Duha?¹⁴

Proroci su Izraelu obećavali nestanak l jagâ, oproštenje i očišćenje kao temelj budućega saveza.¹⁵ Perspektive su obnove općenito vezane uz nestanak grijeha.¹⁶ U Kumranu se inzistira na oproštenju što ga Bog poklanja brišući grijeha.¹⁷ Novi je savez obilježavao dar Duha.¹⁸ Kumran je iščekivao isto tako čistilišni čin Duha.¹⁹ Ulazak u savez bio je najbolje jamstvo oproštenja.

S metodološkog stajališta svako približavanje između nekoga židovskog teksta i nekoga kršćanskog teksta predstavlja dva odlučna problema: 1. tekstualnu kritiku, i 2. datiranje židovskoga teksta. Za "Pravilo" kumranske zajednice ti su problemi bili svedeni na svoj jednostavni izraz: tekstualna kritika ne postavlja nikakav problem, a staro je datiranje općenito prihvaćeno. Jedini je problem ovaj: kako znati da li je kršćanska zajednica mogla znati za kumranske tradicije. Ta se mogućnost ne može a priori isključiti, budući da su se svećenici obraćali na kršćansku vjeru. Moglo se raditi o saducejima ili esenima.

Ako obred ulaska u savez Kumrana dozvoljava objasniti liturgiju "Prijekora", budući da su svećenici tu dozivali u pamet Božja dobročinstva a leviti nevjernosti ljudi, vidi se teloško bogatstvo "Prijekora". Daleko od toga da bi bili neki anti-temilski tekst, "Prijekori" su liturgija ulaska u definitivni savez, zapečaćen Kristovom krvlju. Ispovijedanje grijeha dozivlje u pamet oproštenje velikoga dana pomirenja. Kristova smrt i njezin okajni aspekt priznati su samom činjenicom. Napokon, dar čistilišnog Duha putem Kristove smrti tom obredu dodaje jednu novu dimenziju.

* * *

FREDERIC MANNIS, Note sur l' origine des Improperes du Venerdi Sanint, *Ephemerides Liturgicae*, CIII (1989), 275-277.

S francuskog preveo: o. Franjo Carev

11. IQS 8,5.

12. IQS ISA 60, 21.

13. IQS 2,16; 3,12.

14. IQS 3,9; 4,21.

15. Jr 31,34.

16. Ez 16, 63; Iz 1,25-26; Jr 50, 20.

17. CD 3,18; IQH 3,21.

18. Jr 31, 33.

19. IQS 4, 21.